

Researches on Multidisciplinary Approaches

Multidiscipliner Akademik Yaklaşım Araştırmaları 2022, 2(2): 60-72

Yayına Geliş Tarihi / Article Arrival Date

07/10/2022

Yayımlanma Tarihi / The Publication Date

18/10/2022

Türkiye’de İşletme Bilimi Alanında Liderlik Üzerine Yapılan Araştırmaların Bibliyografik Analizi

Özgün Araştırma Makalesi

Sertaç Ercan / Dr. Öğr. Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, İşletme
sertacercan@gmail.com

Özet

Liderlik sosyoloji, siyaset bilimi ve sosyal psikoloji gibi disiplinlerin çalışma alanı olduğu gibi işletme araştırmacılarının da üzerinde sıklıkla durduğu bir kavramdır. 20. yüzyılın başlarından bugüne dek çeşitli liderlik sınıflandırmaları yapılmış ve araştırmacılar tarafından birçok liderlik tipi ortaya konmuştur. Son yıllarda liderlik konusunda yapılan çalışmalarda araştırmacılar, genellikle spesifik olarak bir liderlik yaklaşımını veya liderlik tipini ele almakta iken bir çatı kavram olarak liderlik göz ardı edilmektedir. Bu çalışmanın temel amacı TR Dizin ULAKBİM’de taranan dergilerde işletme bilimi alanının liderlik konulu makalenin bibliyometrik analizini yapmaktır. Bu doğrultuda, ilgili 135 makale derlenmiş ve başlıkları, yılları, özetleri ve anahtar kelimeleri analiz edilmiştir. Analizlerin sonucunda elde edilen bulgular Türkiye’de her geçen sene liderlik konusunda daha fazla çalışma yapıldığı ve babacan liderlikten karanlık liderliğe, çevik liderlikten narsist liderliğe kadar birçok farklı liderlik tipinin incelendiği tespit edilmiştir. Bu tespitle birlikte liderlik kavramının performans, dijital dönüşüm, etik ve çeviklik gibi farklı kavramlarla birlikte ele alındığı da görülmüştür. Son olarak liderlik konulu çalışmalarda genellikle nicel araştırma yöntemlerinin tercih edildiği de belirlenmiştir.

Anahatar Kelimeler: Liderlik, İşletme, Bibliyografik Analiz

Bibliographic Analysis of Studies on Leadership in the Field of Business in Turkey

Abstract

Leadership is a concept that business researchers often focus on, as well as the field of disciplines such as sociology, political science, and social psychology. Since the beginning of the 20th century, various leadership paradigms have been put forward and many leadership types have been proposed by researchers. In recent years, researchers generally address a specific leadership approach or leadership type, while leadership as a framework concept is untended. Thus, the main purpose of this study is to make a bibliometric analysis of the article on leadership in the field of business in the journals scanned in TR Index ULAKBİM. Accordingly, 135 related articles were compiled and their titles, years, abstracts, and keywords were analyzed. The findings obtained from the analyses have revealed that more and more studies are conducted on leadership in Turkey every year. Many different leadership types are examined, from paternalistic leadership to dark leadership, from agile leadership to narcissistic leadership. Moreover, leadership has been seen in the literature along with different concepts such as performance, digital transformation, ethics, and agility. Finally, it has been found that quantitative research methods are generally preferred in studies on leadership.

Keywords: Leadership, Business, Bibliographic Analysis

Giriş

Sosyal birer varlık olan insanlar, üyesi oldukları topluluklara ihtiyaç duydukları kadar bu toplulukların yönetilmesine de ihtiyaç duymaktadır. İnsan yalnız başına güçsüz, zayıf, enerjisiz veya hedefsiz olabilmekte iken bireysel düzeyde kendi ihtiyaç ve isteklerini karşılayabilmek adına bir topluluğa gereksinim duymakta ve nihayet bu toplulukların bir üyesi olmaktadır. Birey, kişisel hedeflerinin yanı sıra, bir araya geldiği topluluğun ya da grubun da ortak hedeflerini gerçekleştirmek üzere çeşitli süreçlere dahil olmaktadır. Bu süreçlerin etkin bir biçimde yönetilebilmesi için topluluğun yönünü tayin eden ve topluluğa yol gösteren grup üyelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Grubun ya da örgütün ortak hedef ve amaçlarına ulaşılabilmesi için önemli bir role sahip olan bu kişiler ise lider olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2010).

Liderlik olgusu sosyolojinin, siyaset biliminin, sosyal psikolojinin ve işletme biliminin temel araştırma konuları arasındadır. Örgüt kültürlerinde yaşanan köklü değişimler, bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan çığır açıcı gelişmeler ve işletmeler açısından “insan” olgusunun daha da önem kazanması gibi sebepler liderlik kavramının önemini her geçen gün artırmaktadır. Dolayısıyla, genelde işletme alanında çalışmalarını sürdüren araştırmacılar özelde ise yönetim ve işletme bilimi araştırmacıları da liderlik kavramı üzerine çalışmalarını her geçen gün yoğunlaştırmaktadır (Telli, 2012; Nart vd., 2018).

İşletme bilimi araştırmacılarının hem lisansüstü tezlerde hem de ulusal ve uluslararası makalelerde yer verdiği liderlik kavramı, literatürde farklı liderlik yaklaşımları ve tipleri üzerinden ele alınmaktadır. Liderlik becerilerinin kişisel özelliklerden etkilendiğini öne süren özellikler yaklaşımı, lider kişiliğin etkililiğinin liderin davranışlarına bağlı olduğunu savunan davranışsal yaklaşım, etkili bir lider olabilmenin birbirinden farklı çevresel koşullara uyum sağlayabilmekle ilgili olduğu savını benimseyen durumsallık yaklaşımı ve bu üç temel yaklaşıma alternatif lider tipleri öneren ise modern yaklaşım liderlik olgusunu teorik açıdan açıklamaya çalışan temel yaklaşımlardır.

Bu çalışmada, araştırmanın kısıtları çerçevesinde 135 makale incelenmiştir. Örneğin bu makalelerin onunda dönüştürücü liderlik; altısında hizmetkar liderlik ve on birinde ise etik liderlik ele alındığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla, analize dahil olan makalelerde liderlik kavramı genellikle alternatif/modern lider tiplerinin birçok farklı başlıkta incelendiği görüldüğünden bu çalışmada bir çatı kavram olarak “liderlik” tek başına incelenmektedir. Önceki yıllarda liderlik alanında yapılan bibliyometrik çalışmalar incelendiğinde, spesifik olarak tek başına hizmetkâr liderliğin (Kürü, 2022) ya da dönüşümcü liderlik ve etkileşimci liderlik kavramlarının bir arada incelendiği (Doğan vd., 2021) çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmada, çalışmanın amacına uygun bir biçimde liderlik bir çatı kavram olarak incelenmekte ve TR Dizin ULAKBİM’de taranan dergilerde yayınlanan ve başlığında liderlik kelimesinin geçen makaleler taranmıştır. Tarama sonucunda elde edilen bulgulara göre her geçen yıl liderlik konusunda daha fazla akademik çalışma gerçekleştirildiği ve bu çalışmalarda liderliğin farklı tip ve çeşitlerinin incelendiği görülmüştür. Bunun yanında liderlik temalı çalışmalarda liderlik farklı kavramlarla (çeviklik, yeşil örgüt, z kuşağı vb.) birlikte ele alınarak özgün bakış açıları geliştirildiği de bir diğer önemli tespittir. Ek olarak liderlik konulu çalışmalarda nicel yöntemlerin daha fazla kullanıldığı belirtilmelidir. Çalışma, kavramsal çerçeve kapsamında liderlik kavramını inceleyerek başlamakta ve Türkiye’de işletme bilimi alanında liderlik konusunda yapılan makalelerin incelenmesiyle devam etmektedir. Son bölümlerde ise elde edilen bulgular paylaşılıp yorumlanarak araştırma tamamlanmıştır.

Kavramsal Çerçeve

Lider kavramının, bireylerin birlikte ve bir arada yaşamasının bir sonucu olarak ortaya çıkan grup, topluluk ya da toplumların “yönlendirilmesi” gerekliliği üzerine ortaya çıktığı bilinmektedir (İbicioğlu vd., 2009). Benzer şekilde, lider kavramının etimolojik kökenleri incelendiğinde de “yol” veya “yön” kelimeleri ile aynı kökten geldiği görülmektedir. Söz gelimi, lider kavramının kökeni Anglo-Sakson dillerde yol göstermek, liderlik etmek veya öncülük etmek anlamına gelen “lead” kelimesine dayanmakta iken Cermen dillerinin batı koluna mensup ve bir Anglo-Friz dili olan Frizcede de benzer şekilde yön vermek anlamına gelen “ledera” kelimesine dayanmaktadır (Merriam-Webster, 2022; Harper, 2022). Lider kelimesinin Antik Yunan dilindeki karşılığı “hegemon” ve Antik Roma dilinde ise “dux” kelimesi olup bu kelimeler ise Türkçede yaklaşık olarak “yol” veya “seyahat” anlamına gelmektedir (Adair, 2005). Dilimizde ise bu kavramı ifade etmek amacıyla her ne kadar İngilizce kökenli lider kelimesi kullanılsa da “önder” kelimesi de benzer anlam taşımaktadır. “Ön” kelimesinden türetildiği açık olan bu kelimenin sonunda yer alan “-der” ekinin yine İngilizce kökenli lider kelimesini çağrıştırması amacıyla eklendiği düşünülmektedir (Ayverdi, 2011).

20. yüzyılın ilk yarısından itibaren lider ve liderlik kavramlarını ele alan hem teorik hem de ampirik birçok çalışma (Knickerbocker, 1948; Gordon, 1955; Tannenbaum, 1957; Ryan, 1976; Vries, 1999; Hogan ve Kaiser, 2005; Demir vd., 2010; Farahnak vd., 2020) literatürde kendine yer bulmaya başlamıştır. Geçmiş yıllarda yapılan çalışmalar incelendiğinde lider kavramının çeşitli yönlerini veya özelliklerini merkeze alan birçok çalışma olduğu görülmektedir. Söz gelimi, Hogan ve Kaiser (2005) liderlik kavramını, kişinin rekabet üstünlüğü sağlayabilecek bir takım yaratma ve/veya geliştirme becerisi olarak tanımlarken Abraham (1992) da benzer şekilde kişisel beceriler üzerinden bir tanımlama yapmakta ve liderliği diğerlerinin düşünce ve davranışlarını etkileyebilme gücü olarak tanımlamaktadır. Öte yandan Türkçe literatüre bakıldığında ise Koçel (2014) liderlik kavramını kişinin belli bir hedef doğrultusunda öteki insanları etkileyebilmesi, motive edebilmesi ve ötekilerin de lideri isteyerek takip etmesi şeklinde tanımlamakta iken Diker (2017) lider kavramını ortak bir hedef doğrultusunda insanları bir araya getiren, bu hedeflere yönlendiren, yol gösteren ve birleştiren kişi olarak tanımlamaktadır. Araştırmacıların, sosyal bilimlerdeki birçok kavramın tanımında mutabık kalamadığı gibi liderlik kavramının tanımına ilişkin de önceki yıllarda çok çeşitli yaklaşımlar olduğu görülmektedir. Ancak yine de yapılan liderlik tanımlarında birkaç husus kesişmektedir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (Şimşek, 2018): amaç, lider, izleyenler ve ortam.

- **Amaç:** Topluluktaki üyelerin toplanmasını, bir araya gelmesini sağlayan gereksinim, ilgi ve hedeflerdir.
- **Lider:** Topluluğu oluşturan üyeleri etkileyebilen ve geliştirebilen topluluk üyesidir.
- **İzleyenler (Üyeler):** Liderin topluluk üzerindeki etkisini kabullenen topluluğun diğer üyeleridir.
- **Ortam:** Topluluk üyelerinin becerileri ve yeterliliği, üyeler arası ilişkilerin düzeyi, topluluk hedeflerinin ulaşılabilirliği ve üyelerin motivasyon seviyesi gibi faktörlerden oluşan bağlamsal ögedir.

Liderlik tanımlarının siyaset bilimi, sosyoloji veya işletme gibi farklı disiplinlerde çalışmalarını sürdüren farklı araştırmacılara göre, ekollere göre ya da yıllara göre değişkenlik gösterdiği gibi liderlik teorileri de farklılık göstermektedir. Liderlik teorisinin filizlenmeye başladığı yıllarda, araştırmacıların birçoğu liderliğin çok büyük bir oranda kişisel özelliklerden etkilendiğini varsaymaktaydı. Liderlerin üyesi olduğu toplulukların veya koşulların farklılık göstermesi gibi sebeplerle liderlik olgusunun yalnızca kişisel özelliklerle açıklanamayacağı düşüncesiyle farklı kuram geliştirilmiştir. Bu kuramlar, “özellikler yaklaşımı”, “davranışsal yaklaşım”, “durumsallık

yaklaşımı” ve “alternatif/modern yaklaşımlar” olmak üzere dört ana başlıkta incelenmektedir. Bu yaklaşımların her birinin temel karakteristiklerine yer vermenin, liderlik olgusunun ve araştırmacıların son yıllarda çalışmalarında yer verdikleri farklı liderlik türlerinin çerçevesi hususunda önem arz ettiği düşünülmektedir.

Özellikler Yaklaşımı

Büyük Adam Kuramı (Great Man Theory) olarak da bilinen bu yaklaşıma göre bir lider, ya doğuştan bazı yetenek ve niteliklere sahip olmakta ya da henüz hayatının erken çocukluk dönemlerinde şahit olduğu veya dahil olduğu bir mucize ile ortaya çıkar (Riaz ve Haider, 2010). İlk olarak varsayımsal şekilde ortaya çıkan bu kuram sonraki yıllarda ampirik düzlemde ele alınmış ve uzun yıllar boyunca lider belirleme kriteri olarak kullanılmıştır. Buna göre, Birinci Dünya Savaşı esnasında subay ihtiyacını gidermek isteyen Amerika Birleşik Devletleri, Amerikan Psikoloji Derneği'ne bağlı olarak çalışan psikologları yapılacak subay seçimlerinde görevlendirmiştir. Dahil olduğu toplulukların lideri olmaya namzet bu kişilerin seçimi için Alfa Zekâ Testi gibi ölçme ve seçme kriteri belirleyen psikologlar, subay seçimlerini kişisel özelliklerin liderlik becerisini doğrudan ve büyük ölçüde etkilediği görüşüyle gerçekleştirmişlerdir (Şimşek, 2006; Demir vd., 2010). Özellikler yaklaşımında liderliği belirleyen en önemli faktörler kişinin cinsiyeti, yaşı ve boyu gibi fiziksel özellikler ve özgüven, içedönüklük, özgür düşünme yeteneği gibi kişisel özelliklerdir (Şimşek, 2006; Koçel, 2014). Örneğin kişinin fiziksel özellikleri ve liderlik arasındaki ilişki üzerine Stodgill (1981) tarafından yürütülen bir dizi çalışmanın büyük bir kısmında lider kişiliklerin boylarının topluluğun diğer üyelerinden daha uzun olduğu saptanmıştır. Özellikler yaklaşımının eleştirildiği en önemli husus ise liderin üyesi olduğu toplulukta sahip olduğu kişisel özellikleri lidere kıyasla daha donanımlı kişiler olmasına rağmen bu kişilerin topluluğun lideri olmasıdır (Cinnioğlu, 2018).

Davranışsal Yaklaşım

Bu yaklaşımdaki temel fikir, lider kişinin etkililiğini etkileyen yegâne unsurun kişisel özelliklerden ziyade liderin üyesi olduğu topluluğa yön verme sürecinde gösterdiği davranışlar olduğudur. Davranışsal yaklaşım, Büyük Adam Kuramının öne sürdüğü gibi liderlik özelliğinin, doğuştan gelen veya küçük yaşta kazanılmadığını eğitim ve öğretim süreçleriyle liderlik özelliğinin kazanılabileceğini savunmaktadır (Şimşek, 2006). Liderin üyesi topluluğun amaçlarına ulaşabilmek adına izleyicileriyle kurduğu iletişim, topluluğa olan bağı, diğer üyelerin karar verme süreçlerine etkileri, yetki devri, planlama, kontrol ve emir verme tarzı gibi davranışlarının liderin etkinliğini belirleyen önemli unsurlar olduğunu savunan davranışsal yaklaşımda iki temel liderlik türü bulunmaktadır: göreve yönelik liderlik ve kişiye yönelik liderlik (Demir vd., 2010). Davranışsal liderlik yaklaşımının merkezinde yer alan bu iki liderlik türünün belirlenmesinde ise bazı ekol ve araştırma gruplarının katkıları vardır. Literatürde uzun yıllar boyunca kabul gören bu çalışmaların en yaygın etkiye sahip olanları i. Ohio State Üniversitesi Liderlik Çalışmaları, ii. Michigan State Üniversitesi Çalışmaları, iii. McGregor'un X ve Y Kuramları ve iv. Blake ve Mauton'un Yönetimsel Diyagram Modelidir. Davranışsal Yaklaşım, Özellikler Yaklaşımını yalnızca kişisel özellikler ve liderlik arasındaki ilişkiye odaklanmaları nedeniyle eleştirmesine rağmen kendileri de çevresel koşullara önem vermemeleri yönüyle eleştirilere maruz kalmışlardır (Tengilimoğlu, 2005).

Durumsallık Yaklaşımı

Bu yaklaşımdaki temel bakış açısı, yönetimde her zaman tek bir en iyi yolun olmayacağı (Düren, 2011) paradigması ile örtüşmektedir. Bu yaklaşımın temel varsayımı ise farklı çevresel koşulların farklı liderlik tiplerini gerektirdiğidir ve dolayısıyla her koşulda etkili olabilecek bir lider kişilik ya da liderlik türü yoktur (Kılınç, 1995). Davranışsal yaklaşımın öncüsü olan McGregor, Likert

ya da Blake ve Mauton gibi araştırmacılar da farklı liderlik tiplerinin gerekliliğini ifade etseler de davranışsal yaklaşımdaki temel eksiklik hangi durumda hangi lider tipinin etkin olabileceğinin belirlenememiş olmasıdır. Durumsallık yaklaşımını benimseyen çok sayıda araştırmacı ve model bulunmaktadır. Durumsallık yaklaşımını benimseyen çalışmalardan yaygın olarak referans gösterilen modeller şu şekilde sıralanabilir: Reddin’in üç boyutlu liderlik modeli, Fiedler’in durumsallık modeli, Hersey-Blanchard’ın durumsallık modeli ve Vroom’un Yol-Amaç modeli.

Alternatif /Modern Yaklaşımlar

Önceki yıllarda her ne kadar farklı liderlik modelleri ve kuramları öne sürülse de modernist çağdan bugüne değin örgütlerin kültürlerinde yaşanan köklü değişimler, örgütün paydaşları olarak bireylerin davranışlarının önemli ölçüde değişkenlik göstermesi ve yönetim süreçlerine yapay zekâ gibi teknolojik imkanların dahil olması gibi zorlayıcı sebepler yeni liderlik yaklaşımlarını gerekli kılmıştır (Ceylan vd., 2005; Birgün ve Ulu, 2020). Etkileşimci liderlik, karizmatik liderlik, hizmetkar liderlik ve dönüşümcü liderlik başta olmak üzere etik liderlik, stratejik liderlik ve dijital liderlik gibi birçok liderlik modeli ve sınıflandırması önerilmiştir.

Yöntem

Araştırmanın bu bölümünde yöntem, amaç, araştırma soruları, örneklem veri toplama ve analizi konularına yer verilmiştir. İşletme bilimi alanında “liderlik” konusunun işlendiği araştırma makaleleri bibliyografik analiz yöntemi kullanılarak irdelenmiştir. Bibliyografik analiz yöntemi, bir konuda gerçekleştirilen araştırmaların istatistiksel olarak incelenmesidir (Pritchard, 1969). Bibliyografik analiz, çeşitli araştırmalar arasındaki ilişkilerin ortaya konduğu bilimsel bir haritalama yaklaşımıdır (Small, 1999). Analiz için gerekli olan verilerin toplanmasında ise doküman incelemesi ve analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, belli bir amaç için kaynak bulma, okuma, analiz etme, bağlantılar kurma ve yorumlama gibi süreçlerini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Dolayısıyla araştırma kapsamında, öncelikle araştırma amacı belirlenmiş, araştırma soruları tanımlanmış, araştırmanın evren ve örneklemi seçilerek gerekli veriler toplanmıştır. Veri toplama işleminin ardından gerekli analizler gerçekleştirilerek bulgular paylaşılmış ve yorumlanmıştır.

Amaç

Araştırmanın amacı, Türkiye’de işletme bilimi alanında liderlik kavramıyla ilgili yapılan araştırma makalelerin incelenmesi ve liderlik kavramının hangi açılardan irdelendiğinin ortaya konulmasıdır. Böylece araştırmanın, liderlik konusunda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara rehberlik etmesi hedeflenmektedir.

Araştırma Soruları

Araştırma soruları şu şekilde tanımlanmıştır:

1. Türkiye’de işletme bilimi alanında liderlik konulu araştırmaların yıllara göre dağılımı nedir?
2. Türkiye’de işletme bilimi alanında liderlik konulu araştırmalar liderliği hangi açılardan incelemektedir?
3. Türkiye’de işletme bilimi alanında liderlik konulu araştırmalar hangi liderlik tiplerini incelemektedir?
4. Türkiye’de işletme bilimi alanında liderlik konulu araştırmalar hangi sektörlerde gerçekleştirilmektedir?

5. Türkiye’de işletme bilimi alanında liderlik konulu araştırmalar hangi bilimsel yöntemlerle gerçekleştirilmektedir?

Evren, örneklem ve veri toplama

Araştırmanın evrenini TÜBİTAK Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) çatısı altında koordine edilen ve 2013 yılında kurulan DergiPark elektronik dergi sisteminde yer alan makaleler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise “İşletme Bilimi” alanında gerçekleştirilen araştırma makaleleri olarak belirlenmiştir. Örneklem seçiminde yazarın uzmanlık alanı ve liderlik konusunun yoğun olarak işlendiği bilim dalı tercih edilmiştir.

Dergipark sisteminde gelişmiş arama bölümüne öncelikle “title:lider*” arama sözcüğü ile başlığında lider ve türevleri geçen makaleler aratılmıştır. Arama sonucu sistemde toplam 2396 makale bulunmuştur. Sonrasında tür olarak araştırma makalesi, alan olarak işletme bilimi alanı filtreleri ile nihai sayı 135 makale olarak belirlenmiştir. Aşağıda yer alan şekilde bu akış gösterilmektedir.

şekil 1: Makale Arama Bilgileri ve Filtrelere İlişkin Akış Diyagramı

Analiz ve Sınırlılıklar

Araştırma kapsamında DergiPark’tan toplanan veriler Microsoft Excel programı yardımıyla incelenmiş ve çeşitli analizlere tabi tutulmuştur. Analizlerde yıl, sektör, dergi, anahtar kelimeler ve liderlik tipleri incelenmiştir. Belirlenen kategoriler için frekans tabloları hazırlanarak bulgular paylaşılmış ve yorumlanmıştır.

Araştırma örnekleminin yer aldığı DergiPark, TÜBİTAK tarafından 2013 yılında kurulmuş olup, 2013 yılı öncesi Türkiye’de gerçekleştirilen çalışmaların tamamı dergiler tarafından bu sisteme aktarılmamıştır. Bu da araştırmanın bir sınırlılığı olarak ifade edilebilir. Örneklem DergiPark’ta yer alan makalelerle sınırlıdır. Zira Türkiye’de 2013 yılı öncesinde liderlik konusunda gerçekleştirilmiş birçok makale yer almaktadır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde bir önceki bölümde bilgisi verilen örneklemden alınan verilerin analizlerinden elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Her bir kategoriye ilişkin bulgu ayrı bir tablo şeklinde gösterilerek yorumlanmıştır. Bulgular tabloya aktarılırken tabloların anlaşılabilir olması, çok uzamaması ve verilerin daha yorumlanabilir hale gelmesi için bazı gruplandırmalar yapılmıştır. Bu gruplandırmalar ilişkin açıklamalar yorumlara eklenmiştir. Ayrıca tüm bulgular yalnızca “İşletme Bilimi” alanında yapılan “Araştırma Makaleleri”ni içermektedir. İfade tekrarlarına mahal vermemek adına bu bilgiler her tablodan sonra ayrıca belirtilmemiştir.

Şekil 2: Kelime Bulutu

Şekil 2’de araştırmanın örnekleminde yer alan makalelerin özetlerinden elde edilen kelime bulutu yer almaktadır. Kelime bulutu 135 makalenin özetlerinde yer alan toplam 19311 kelimenin analizinden oluşmaktadır. Kelime grubundan “ve, ile, bu, bir” gibi kavram olmayan kelimeler ve rakamlar çıkartılarak bu liste oluşturulmuştur. Elde edilen kelime bulutunda görüleceği üzere makalelerin özetlerinde en çok tekrarlanan başlıca kelimeler “lider, liderlik, örgütsel, anket, etik, çalışan ve analiz” kelimeleridir.

Tablo 1: Liderlik Konulu Araştırma Makalelerinin Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Frekans	Yüzde	Yıl	Frekans	Yüzde
2022	27	20,00	2018	4	2,96
2021	38	28,14	2017	4	2,96
2020	26	19,25	2016	5	3,70
2019	21	15,55	2015 ve öncesi	10	7,40
Toplam			135 100,00		

Tablo 1’de Türkiye’de işletme bilimi alanında gerçekleştirilen liderlik konulu araştırma makalelerinin yıllara göre dağılımı gösterilmektedir. Daha önceki bölümlerde de bahsi geçtiği üzere DergiPark sistemi 2013 yılında kurulmuş olduğu için 2013 öncesinde yapılan çalışmalara ilişkin veriler bu sistemle sınırlıdır. Ek olarak DergiPark 2013’te kurulmuş olmakla birlikte dergilerin bu sisteme taşınmalarının daha ileri tarihlerde olması, arşivlerini sisteme tamamen

aktarmamaları gibi durumlar da 2013 yılını takip eden ilk yıllardaki verilerin çok sağlıklı olmadığına ilişkin şüpheleri de beraberinde getirmektedir. Tüm bunların yanında son yıllarda oldukça iyi işleyen bir sistem olarak DergiPark, Türkiye’de akademik alanda kabul görmüş ve yoğun bir şekilde kullanılmaya başlamıştır. Bu bilgiler ışığında yukarıdaki verilere bakıldığında, işletme bilimi alanında liderlik konusunun her geçen yıl daha fazla işlendiği görülmektedir. 2022 yılının henüz ilk yarısının verilerinin bulunduğu göz önüne alındığında liderlik konusunun popülerliğini koruduğu ifade edilebilir.

Tablo 2: Liderlik Konulu Araştırma Makalelerinin Dergilere Göre Dağılımı

Dergi	Frekans	Yüzde
Diğer	38	28,14
International Journal of Aeronautics and Astronautics	6	4,44
Uluslararası Akademik Yönetim Bilimleri Dergisi	6	4,44
Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi	5	3,70
Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	5	3,70
İş ve İnsan Dergisi	5	3,70
Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi	4	2,96
İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi	4	2,96
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi	4	2,96
Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	4	2,96
Research Journal of Business and Management	4	2,96
Business Economics and Management Research Journal	3	2,22
Istanbul Management Journal	3	2,22
İzmir İktisat Dergisi	3	2,22
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi	3	2,22
PressAcademia Procedia	3	2,22
Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi	3	2,22
Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi	2	1,48
Alanya Akademik Bakış	2	1,48
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi	2	1,48
Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi	2	1,48
Doğuş Üniversitesi Dergisi	2	1,48
Dumlupınar Üniversitesi İİBF Dergisi	2	1,48
Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi	2	1,48
Gaziantep Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi	2	1,48
İstanbul Kent Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi	2	1,48
İş'te Davranış Dergisi	2	1,48
İşletme Bilimi Dergisi	2	1,48
Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi	2	1,48
Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü Dergisi	2	1,48
Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi	2	1,48

Turkish Business Journal	2	1,48
Toplam	135	100

Tablo 2, araştırma konusu makalelerin dergilere göre dağılımını göstermektedir. İlgili tabloda liderlik konusunda yalnızca bir adet makale yer alan dergiler “Diğer” başlığı altında toplanmıştır. İki ve daha fazla makale yer alan dergiler ise tam liste şeklinde gösterilmektedir. Bulgular incelendiğinde “International Journal of Aeronautics and Astronautics” ve “Uluslararası Akademik Yönetim Bilimleri Dergisi” liderlik konusunda en çok makalenin yer aldığı dergiler olarak dikkat çekmektedir. Bu iki dergiden sonra beşer adet makale ile “Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi”, “Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi” ve “İş ve İnsan Dergisi” gelmektedir.

Tablo 3: Liderlik Konulu Araştırma Makalelerinde Liderlik Tipleri

Liderlik Tipi	Frekans	Liderlik Tipi	Frekans
Babacan (Paternalist) Liderlik	11	Laissez-faire Liderlik	1
Etik Liderlik	11	Mavi Okyanus Liderliği	1
Dönüştürücü Liderlik	10	Narsist Liderlik	1
Stratejik Liderlik	7	Otantik Liderlik	1
Dijital Liderlik	6	Öz Liderlik	1
Hizmetkar Liderlik	6	Pasif Liderlik	1
Güçlendirici Liderlik	3	Prozac Liderlik	1
Karizmatik Liderlik	3	Sorumlu Liderlik	1
Girişimci Liderlik	2	Teknolojik Liderlik	1
Karanlık Liderlik	2	Toksik Liderlik	1
Katılımcı Liderlik	2	Transaksiyonel Liderlik	1
Vizyoner Liderlik	2	Transformasyonel Liderlik	1
Ahlaki Liderlik	1	Vicdani Liderlik	1
Bilge Liderlik	1	Yardımsever Liderlik	1
Çevik Liderlik	1	Yeşil Dönüştürücü Liderlik	1
Çift Yetenekli Liderlik	1	Yıkıcı Liderlik	1
Erdemli Liderlik	1	Yönlendirici Liderlik	1
Hubristik Liderlik	1	Yükselen Liderlik	1

Tablo 3 ise analizi gerçekleştirilen makalelerde hangi liderlik tip ve türlerinin ele alındığını göstermektedir. Buna göre çalışmalarda en çok konu edilen liderlik tipleri “Babacan (Paternalist) Liderlik” ve “Etik Liderlik” olduğu tespit edilmiştir. Bu iki liderlik tipinin ardından “Dönüştürücü Liderlik”, sonrasında ise “Stratejik Liderlik” gelmektedir. Araştırmalarda toplam 36 farklı liderlik tipinin yer aldığı görülmekte olup yukarıdaki tablo bu listenin tamamını göstermektedir. Listenin araştırmacılara fikir vermesi açısından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Tablo 4: Liderlik Konulu Araştırma Makalelerinde Sektör Dağılımı

Sektör	Frekans	Sektör	Frekans
Kamu	15	Bilişim	4
Hizmet	8	Turizm	3
Sağlık	8	Gıda	1
Eğitim	7	İletişim	1
Lojistik	6	Perakende	1
Bankacılık	4	Tekstil	1

Tablo 4 araştırmaların gerçekleştirildiği sektörlerle ilişkin bilgileri içermektedir. Çalışmaların tamamında sektör bilgisi verilmediği için liste tüm araştırmaları kapsamamaktadır. Bulgular incelediğinde en çok araştırmanın kamuda gerçekleştirildiği görülmektedir. Sonrasında sırasıyla hizmet, sağlık ve eğitim sektörleri gelmektedir. Ek bir bilgi olarak bazı araştırmalar havacılık, havayolu taşımacılığı gibi sektörlerde gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Bu sektörler yukarıdaki tabloda lojistik başlığı altında değerlendirilmiştir. Araştırmalara sektörel bazlı bakıldığında kamu hariç ön plana çıkan bir sektör olmadığı, çok farklı alanlarda çalışmalar yapıldığı ifade edilebilir.

Tablo 5: Liderlik Konulu Araştırma Makalelerinde Anahtar Kelime Dağılımı

Sektör	Frekans	Sektör	Frekans
Liderlik	64	Dijital Dönüşüm	3
Performans	22	Havacılık Yönetimi	3
Lider-Üye Etkileşimi	15	İş Tatmini	3
Strateji	9	İnovasyon	3
Ahlak-Etik-Erdem	7	Nitel Araştırma	3
İşten Ayrılma Davranışı	7	Ölçek Geliştirme	3
Motivasyon	7	Sağlık Çalışanları	3
Çeviklik	6	Algılanan Örgütsel Destek	2
Girişimcilik	6	Beş Faktör Kişilik Özellikleri	2
Sinizm	5	Duygusal Emek	2
Örgütsel Adalet	5	Duygusal Zekâ	2
Örgütsel Özdeşleşme	5	Freemium İş Modeli	2
İletişim	4	Kariyerizm	2
Yönetim	4	Örgütsel Vatandaşlık	2
Bibliyometrik Analiz	3	Psikolojik Güçlendirme	2
Bilgi Paylaşımı Davranışı	3	Yeşil Örgüt	2
Çalışan Sessliliği	3	Z Kuşağı	2
Denetim	3	-	-

Liderlik konusunun çalışıldığı araştırmalar incelendiğinde araştırmalarda belirtilen anahtar kelimelerin dağılımı Tablo 5’te gösterilmektedir. Tabloya göre çalışmalarda en fazla yer alan anahtar kelimenin “Liderlik” olduğu tespit edilmiştir. Burada yer alan liderlik kavramı lidere

güven, maliyet liderliği, sorumlu liderlik, liderlik tarzı, liderlik özellikleri, öz liderlik gibi farklı kavram ve ifadeleri içermektedir. “Liderlik” kavramını “Performans” kavramının takip ettiği görülmektedir. Yine performans kavramı, örgütsel performans, bireysel performans, çalışan performansı, görev performansı ve bağlamsal performans gibi performans türlerini kapsamaktadır. Bir diğer ön plana çıkan kavram ise “Lider-Üye Etkileşimi” kavramıdır. Bu kavram liderlik kavramına dahil edilebilirdi ancak araştırmalarda anahtar kelime olarak oldukça fazla belirtildiği için ayrıca listelemenin uygun olduğu düşünülmüştür. Bu üç kavram dışında liderlik konusunda belirtilen anahtar kelimeler tabloda yer almaktadır. Anahtar kelimelerin araştırmacıların bundan sonra yapacağı çalışmalar için fikir vereceği belirtilebilir.

Tablo 6: Liderlik Konulu Araştırma Makalelerinde Kullanılan Araştırma Yöntemleri

Yöntem	Frekans	Yüzde
Nitel	79	58,51
Nicel	19	14,07
Karma	5	3,70
Diğer	32	23,70

Son tablo ise araştırmaların kullandıkları araştırma yöntemlerini göstermektedir. Buna göre, akademi yazınında yöntem olarak halen liderliğini koruyan nicel yöntemler burada da en fazla kullanılan (%58,51) yöntem olmuştur. Nicel yöntemler genellikle betimleyici analizleri; anova, t-test, korelasyon, regresyon ve yol analizi gibi hipotez testlerini içermektedir. Nicel yöntemleri %14,07’lik oranla nitel yöntemler izlemektedir. Bu yöntemler de çoğunlukla içerik analizi, betimleyici analiz ve doküman analizi gibi analiz türlerinden oluşmaktadır. Nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı karma yöntemlerin ise oldukça az kullanıldığı (%3,70) görülmektedir. Diğer olarak belirtilen yöntemler ise çoğunlukla bir yöntemin belirtilmediği literatür taraması, kavramsal değerlendirme gibi çalışmalarını ifade etmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Liderlik, insanlık tarihi kadar eski bir olgu olmasının yanında kavramsal olarak akademi yazınına girdiği günden bugüne önemini korumaktadır. Yönetim biliminin tekamülüyle birlikte liderlik kavramı da farklı açılardan incelenmektedir. Liderlerin özellikleri, liderlik türleri, lider-üye etkileşimi gibi kavramlar liderlik konusunun daha iyi anlaşılması için ortaya atılan kavramlardan bazılarıdır.

Türkiye’de ise liderlik kavramı uzun yıllardır tartışılmakta ve araştırılmaktadır. Bu çalışmada da bu araştırmaların incelenmesi amaçlanmıştır. Ancak Türkiye’de gerçekleştirilen tüm makalelere ulaşmak mümkün olmayacağı için TÜBİTAK tarafından hayata geçirilen DergiPark sisteminde yer alan dergi ve makaleler çalışmanın evreni olarak belirlenmiştir. Buna ek olarak liderlik konusu, psikolojiden sosyolojiye, sağlık bilimlerinden mühendisliğe kadar çok farklı alanlarda incelenen bir konu olması da bu konunun araştırılmasını zorlaştırmaktadır. Bu sebeple incelenecek araştırmalar “işletme bilimi” alanında yapılan “araştırma makaleleri” olarak sınırlandırılmıştır.

Araştırma bağlamında hazırlanan araştırma sorularına göre liderlik konusundaki araştırmalar farklı yönleriyle incelemiştir. Bu yönler araştırmaların yıllara göre dağılımı, liderliğin hangi açılardan incelendiği, araştırmalara konu olan liderlik tipleri, araştırmaların hangi sektörlerde gerçekleştirildi ve araştırmalarda hangi bilimsel araştırma yöntemlerinin tercih edildiğidir. Bulgulara göre Türkiye’de işletme alanında liderlik konusu üzerine yapılan araştırmaların her geçen yıl arttığı ve artmaya da devam edeceğini göstermektedir. Araştırmacılar liderliğin çok farklı konularını değinmekte, konuyu özgün bakış açılarıyla ele almaktadır. Örneğin çeviklik,

yeşil örgüt, z kuşağı ve freemium iş modeli liderlik konusunun birlikte ele alındığı bazı konular dır. Bununla birlikte çalışmalarda birçok farklı liderlik tipi ele alınmaktadır. Araştırmalar dönüştürücü liderlik, hizmetkar liderlik, karizmatik liderlik gibi yaygın liderlik tiplerine yer verdikleri gibi, çevik liderlik, narsist liderlik, yıkıcı liderlik gibi farklı liderlik türlerine de yer vermektedir. Liderlik araştırmalarında kullanılan araştırma yöntemlerinde ise nicel araştırma yöntemleri öne çıkmaktadır. Genellikle araştırmacılar anket yöntemiyle veri toplamakta ve hipotezler de farklı analiz yöntemleriyle test edilmektedir.

Araştırma, Türkiye’de işletme bilimi alanında gerçekleştirilen liderlik çalışmalarına ilişkin temel bir bibliyografik analizi içermektedir. Böylece liderlik konusunda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara rehberlik etmesi ve konunun farklı yönlerini ortaya koyması açısından literatüre katkı sunduğu ifade edilebilir.

Kaynakça

- Adair, J. (2005). *Kışkırtıcı Liderlik*, Alteo Yayınları, İstanbul.
- Ayverdi, İ. (2011). *Kubbealtı Lugatı Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul.
- Birgün, S. & Ulu, M. (2020, September). *Site Selection for a Training Centre Focused on Industry 4.0 by Using Dematel and Copras*, In the International Symposium for Production Research (37-50), Springer, Cham.
- Cinnioğlu, H. (2018). *Etkileşimci Liderlik, Dönüşümcü Liderlik, Hizmetkâr Liderlik, İş Tatmini ve İşten Ayrılma Niyeti İlişkisi: Yiyecek İçecek İşletmelerinde Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Demir, C., Yılmaz, M. K. & Çevirgen, A. (2010). Liderlik Yaklaşımları ve Liderlik Tarzlarına İlişkin Bir Araştırma, *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(1), 129-152.
- Diker, O. (2017). *Örgütlerde Kültür Sarmalında Liderlik Turizm Endüstrisinde Bir Araştırma*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Doğan, T. G. B., Doğan, S. & Aykan, E. (2021). Liderlik Tarzlarının Bibliyometrik Analizi, *Erciyes Akademi*, 35(1), 161-189.
- Düren, Z. (2011). Kültürlerarası Yönetimde Koalisyon Gereği Ve Sinerjik Arayışlar, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 36, 85-107.
- Farahnak, L. R., Ehrhart, M. G., Torres, E. M. & Aarons, G. A. (2020). The Influence of Transformational Leadership and Leader Attitudes on Subordinate Attitudes and Implementation Success. *Journal of Leadership & Organizational Studies*, 27(1), 98-111.
- Gordon, T. (1955). *Group-centered Leadership: A Way of Releasing The Creative Power of Groups*, Houghton, Mifflin Co.
- Harper, D.: Etymology of Leadership. <https://www.etymonline.com/word/leadership> [Erişim Tarihi: 06.09.2022]
- Hogan, R. & Kaiser, R. B. (2005). What We Know About Leadership, *Review of General Psychology*, 9(2), 169-180.
- İbicioğlu, H., Özmen, H.İ. & Sebahattin, T. A. Ş. (2009). Liderlik Davranışı Ve Toplumsal Norm İlişkisi: Ampirik Bir Çalışma, Süleyman *Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2), 1-23.
- Knickerbocker, I. (1948). Leadership: A Conception and Some Implications, *Journal of Social Issues*.

Koçel, T. (2014). *İşletme Yöneticiliği*, Beta Basım, İstanbul.

Kürü, S. A. (2022). Türkiye’de Hizmetkâr Liderlik Üzerine Yazılan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi (2008-2021), *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 376-396.

Merriam-Webster: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/leader> [Erişim Tarihi: 29.08.2022]

Nart, S., Yaprak, B., Yildirim, Y. T. & Sarihan, A. Y. (2018). The Relationship of Diversity Management and Servant Leadership with Organizational Identification and Creativity in Multinational Enterprises, *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, (637), 31-47.

Pritchard, A. (1969). Statistical Bibliography or Bibliometrics, *Journal of Documentation*, 25(4), 348-349.

Ryan, C. (1976). *The Open Partnership: Equality in Running the Schools*, McGraw-Hill, New York.

Şimşek, İ. H. (2018). Lider Tiplerine Kur’an Açısından Bir Yaklaşım, *Journal of Analytic Divinity*, 2(3), 63-86.

Small, H. (1999). Visualizing Science Through Citation Mapping, *Journal of the American Society for Information Science*, 50(9), 799-812.

Tannenbaum, A. S. & Kahn, R. L. (1957). Organizational Control Structure: A General Descriptive Technique as Applied to Four Local Unions, *Human Relations*, 10(2), 127-140.

Telli, E., Ünsar, A. & Oğuzhan, A. (2012). Liderlik Davranış Tarzlarının Çalışanların Örgütsel Tükenmişlik Ve İşten Ayrılma Eğilimleri Üzerine Etkisi: Konuyla İlgili Bir Uygulama, *Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)*, 2(2), 135-150.

Vries, R. E. D. (1999). On Charisma and Need for Leadership, *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 8(1), 109-133.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Yılmaz, H. (2010). *Stratejik Liderlik*, Kum Saati Yayınları, İstanbul.

Zaleznik, A. (1992). Managers and Leaders: Are They Different?. *Harvard Business Review*, 70(2), 126-135.